

Uzasadnienie

Problematyka bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych jest obecnie uregulowana w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 marca 2000 r. (Dz. U. poz. 313 i 930 oraz z 2009 r. poz. 462). W rozporządzeniu tym zostały określone:

- 1) obowiązki pracodawcy dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych,
- 2) wymagania dotyczące organizacji i sposobów wykonywania ręcznych prac transportowych, z uwzględnieniem wymagań ergonomii,
- 3) dopuszczalne masy przemieszczanych przedmiotów, ładunków lub materiałów,
- 4) dopuszczalne wartości sił niezbędne do przemieszczania przedmiotów.

Jednocześnie w przepisach końcowych rozporządzenia wskazano, że przepisy rozporządzenia nie naruszają wymagań dotyczących m.in. ręcznego przemieszczania ciężarów, określonych w przepisach o pracach wzbronionych kobietom. Wymagania takie są obecnie określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r. w sprawie wykazu prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet (Dz. U. poz. 545 oraz z 2002 r. poz. 1092), wydanym na podstawie art. 176 Kodeksu pracy.

Ustawą z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1053) zmieniony został art. 176, w tym upoważnienie do wydania rozporządzenia Rady Ministrów. Nowe upoważnienie daje możliwość określenia wykazu prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia, których nie mogą wykonywać jedynie kobiety w ciąży i kobiety karmiące dziecko piersią. Na podstawie tego upoważnienia nie jest możliwe określenie w akcie wykonawczym dopuszczalnych norm dotyczących obciążenia fizycznego, w tym związanego z ręcznym transportem ciężarów, dla kobiet nie będących w ciąży lub w okresie karmienia piersią.

W tej sytuacji, w celu określenia takich norm, stało się konieczne przygotowanie projektu rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zmieniającego rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych.

Określenie dla kobiet innych – niż dla mężczyzn – norm dotyczących dopuszczalnego wysiłku fizycznego, w tym ręcznego przemieszczania ciężarów, jest związane z odmiennością budowy organizmu kobiety i związaną z tym masą i siłą mięśniową oraz wydolnością fizyczną mniejszą niż u mężczyzn. Takie regulacje są zgodne z art. 7 ratyfikowanej przez Polskę Konwencji Nr 127 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej ciężaru maksymalnego ładunków dozwolonego przy przenoszeniu przez jednego pracownika, przyjętej w Genewie dnia

28 czerwca 1967 r. (Dz. U. z 1973 r. poz. 142). W myśl ust. 2 tego artykułu – w przypadku zatrudniania kobiet i młodocianych pracowników przy ręcznym transporcie ładunków, maksymalny ciężar tych ładunków będzie musiał być znacznie mniejszy od tego, jaki jest dozwolony dla mężczyzn.

Jednocześnie zróżnicowanie norm dźwignia dla kobiet i mężczyzn nie jest sprzeczne z art. 14 ust. 2 dyrektywy 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (Dz. U. UE L 204 z 26.7.2006, str. 23), zgodnie z którym „Państwa Członkowskie mogą przewidzieć, że odmienne traktowanie ze względu na cechy związane z płcią nie stanowi dyskryminacji, jeżeli, ze względu na rodzaj działalności zawodowej lub warunki jej wykonywania, cecha taka jest istotnym i determinującym wymogiem zawodowym, pod warunkiem że cel jest zgodny z prawem, a wymóg jest proporcjonalny”. Mniejsza masa i siła mięśniowa oraz mniejsza wydolność fizyczna kobiet w stosunku do mężczyzn jest właśnie cechą związaną z płcią. Zrównanie norm obciążenia fizycznego kobiet i mężczyzn mogłoby natomiast stanowić formę dyskryminacji kobiet, gdyż przenoszenie przez nie takich samych ciężarów jak przez mężczyzn byłoby dla nich proporcjonalnie znacznie większym obciążeniem fizycznym.

W związku z tym, że projektowane rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, nie ma możliwości podjęcia alternatywnych środków umożliwiających osiągnięcie celu zamierzonego przez projektodawcę.

W przygotowanym projekcie rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zmieniającego rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych proponuje się:

- 1) zmianę tytułu rozporządzenia na „rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych oraz pracach związanych ze znacznym wysiłkiem fizycznym”; zmiana ta ma na celu uwzględnienie faktu rozszerzenia zakresu rozporządzenia o mającą zastosowanie do kobiet normę dotyczącą dopuszczalnej wartości wydatku energetycznego na wykonywanie pracy związanej z wysiłkiem fizycznym, także przy pracach innych niż ręczne prace transportowe; konieczność rozszerzenia zakresu przedmiotowego rozporządzenia wynika z konieczności uwzględnienia normy zawartej obecnie w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie wykazu prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet;
- 2) zmianę pkt 3 w § 1 polegającą na doprecyzowaniu, iż określone w rozporządzeniu dopuszczalne normy odnoszą się do pracowników mających ukończone 18 lat, z wyłączeniem kobiet w ciąży lub w okresie karmienia dziecka piersią (normy dla kobiet w ciąży i kobiet karmiących dziecko piersią oraz dla pracowników młodocianych są określone w przepisach wydanych na podstawie art. 176 i art. 204 Kodeksu pracy). Jednocześnie zapis w tym punkcie

uzupełniono słowami: „oraz dopuszczalne wartości wydatku energetycznego na wykonanie pracy związanej ze znacznym wysiłkiem fizycznym, w tym z podnoszeniem i przenoszeniem przedmiotów ”;

- 3) dodanie w § 6 ust. 3, w którym określono dla kobiet dopuszczalny wydatek energetyczny na wykonywanie pracy związanej ze znacznym wysiłkiem fizycznym, w tym z podnoszeniem lub przenoszeniem przedmiotów; w obowiązujących przepisach rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wykazu prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet zawarta jest norma określająca wydatek energetyczny, który w przypadku kobiet nie powinien być przekroczony przy wykonywaniu nie tylko pracy związanej z podnoszeniem i przenoszeniem przedmiotów, ale także przy wykonywaniu innych prac związanych z wysiłkiem fizycznym, w tym pozostałych ręcznych prac transportowych; mając na uwadze potrzebę utrzymania osiągniętego poziomu ochrony zdrowia kobiet proponuje się przeniesienie tej normy do projektowanych przepisów;
- 4) dodanie w § 6 ust. 4, w którym określono dla mężczyzn dopuszczalny wydatek energetyczny na wykonywanie pracy związanej z podnoszeniem i przenoszeniem przedmiotów, przy czym w przepisie tym zachowano dotychczas obowiązujący zakres normy oraz jej wartość, jednocześnie decydując się – zgodnie z opinią CIOP-PIB – na zapisanie tej wartości wyłącznie w jednostkach układu SI (w kilodżulach); dodatkowo na wniosek Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi określono wartości wydatku przy pracach dorywczych (kJ/min). Jednocześnie z § 7 usunięto mało precyzyjny zapis dotyczący wydatku energetycznego, zawarty dotychczas w pkt 5;
- 5) określenie dopuszczalnych dla kobiet norm dotyczących ręcznego transportu przedmiotów – poprzez włączenie wartości tych norm do odpowiednich przepisów odnoszących się dotychczas do mężczyzn i jednoczesne dostosowanie i ujednoczenie określeń stosowanych w dwóch aktach prawnych, regulujących dotychczas wykonywanie tego rodzaju prac. Normy te określono przez zmianę przepisów rozdziału 3 rozporządzenia (§ 13-16) oraz zmianę § 17, § 20 ust. 1, § 21 ust. 1-3, § 22 ust. 1 (przy jednoczesnym skreśleniu ust. 2) oraz § 24 ust. 1;

Dopuszczalne dla kobiet normy dotyczące ręcznego transportu przedmiotów określono w projekcie na podstawie opinii i propozycji ekspertów z dziedziny ochrony pracy i medycyny pracy (z Centralnego Instytutu Ochrony Pracy – PIB oraz Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi). Przy określaniu propozycji norm dla kobiet przyjęto założenie, że normy te powinny stanowić 40% norm określonych dla mężczyzn (w wielu przypadkach relacje takie występują w obecnie obowiązujących normach dla mężczyzn i kobiet). W niektórych przypadkach spowodowało to podniesienie dotychczas obowiązujących norm dla kobiet (dotyczy to przewożenia ładunków na wózkach 2, 3- i więcej-kołowych, co zaproponował Instytut Medycyny Pracy w Łodzi), a w niektórych – obniżenie tych norm (przewożenie na wózkach szynowych i przewożenie na wózkach jednokołowych (taczkach)).

W wielu przypadkach normy dla kobiet przeniesiono z ww. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r. w sprawie wykazu prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet – bez zmiany ich wielkości. Normy te uzupełniono o dopuszczalne obciążenia przy określonych czynnościach, które zostały ustalone dla mężczyzn, a nie są dotychczas ustalone dla kobiet. Chodzi tu o normy obciążenia fizycznego kobiet:

- przy zespołowym przenoszeniu przedmiotów; zaproponowano, aby przy przenoszeniu przedmiotów o długości przekraczającej 4 m i masie przekraczającej 20 kg masa przypadająca na jedną kobietę nie przekraczała 10 kg przy pracy stałej i 17 kg przy pracy dorywczej,
- przy przetaczaniu przedmiotów o kształtach okrągłych; zaproponowano, aby dopuszczalna masa przedmiotów na jedną kobietę wynosiła: przy przetaczaniu po terenie poziomym utwardzonym – 80 kg, a przy wtaczaniu na pochylnie – 20 kg,
- przy przenoszeniu materiałów ciekłych niebezpiecznych (gorących, żrących lub szkodliwych dla zdrowia); masa tych materiałów wraz z naczyniem i uchwytem nie może przekraczać 10 kg,
- podczas oburęcznego przemieszczania przedmiotów zaproponowano, aby składowa pozioma siły niezbędnej do zapoczątkowania ruchu przedmiotu nie przekraczała 120 N przy pchaniu i 100 N przy ciągnięciu,
- przy przewożeniu na wózkach 2-kołowych przyjęto dla kobiet 140 kg oraz przy przewożeniu na wózkach 3- i więcej kołowych przyjęto 180 kg – tym samym wprowadzono zróżnicowanie dopuszczalnych mas dla różnych rodzajów wózków, podobnie jak w normach dla mężczyzn. Takie zróżnicowanie jest konieczne ze względu na występujące różnice w obciążeniu podczas przewożenia na wózku 2-kołowym w stosunku do przewożenia na wózku 3- lub więcej kołowym,
- podczas przemieszczania ładunków po terenie o nachyleniu większym niż 5 % – na wózkach 2-kołowych masa ładunku nie może przekraczać 100 kg, na wózkach 3- i więcej kołowych – 140 kg,
- podczas przemieszczania ładunków po terenie o nachyleniu większym niż 2 % – na wózkach szynowych masa ładunku nie może przekraczać 180 kg.

W odniesieniu do dwóch ostatnich norm, należy także zaznaczyć, że w celu ujednoczenia zapisów przyjęto w odniesieniu do kobiet to samo rozróżnienie stopnia nachylenia terenu, wiążącego się ze zmianą normy, co w przypadku mężczyzn (osobna norma dla terenu o nachyleniu do 5 % i większym niż 5 % przy przemieszczaniu ładunków na wózkach 2-kołowych oraz na wózkach 3- i więcej kołowych; osobna norma dla terenu o nachyleniu do 2 % i większym niż 2 % przy przemieszczaniu ładunków na wózkach szynowych);

- 6) wprowadzenie dwóch nowych norm, odnoszących się zarówno do kobiet jak do mężczyzn,

zgodnie z propozycją zgłoszoną w ramach opiniowania i konsultacji społecznych:

- normy dotyczącej podnoszenia przedmiotów na wysokość powyżej obręczy barkowej,
- normy dotyczącej siły użytej przez pracownika do zapoczątkowania ruchu przedmiotu przy zespołowym przetaczaniu przedmiotów.

Wartość tych norm została ustalona po konsultacji z instytutami naukowymi. Uzupełnienie przepisów o dwie ww. normy stanowi wyjście naprzeciw oczekiwaniom partnerów społecznych w zakresie zwiększenia ochrony zdrowia pracowników wykonujących tego typu prace ;

- 7) ujednoczenie zasad przenoszenia przedmiotów przez mężczyzn i kobiety poprzez wprowadzenie w § 13 normy dotyczącej przenoszenia przedmiotów pod górę po nierównej powierzchni, pochylniach lub schodach, których maksymalny kąt nachylenia nie przekracza 30° a wysokość przekracza 4 metry;
- 8) obniżenie, na wniosek Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, dopuszczalnej normy przy ręcznym przetaczaniu przedmiotów o kształtach okrągłych przez mężczyzn (§ 16) – z 300 kg do 200 kg; ponadto, z normy tej należało wyprowadzić normę dla kobiet (przy zachowaniu proporcji opisanej w pkt 5), zapewniającą właściwy poziom ochrony pracownic przy wykonywaniu tego rodzaju prac.

Obecnie obowiązująca norma 300 kg na jednego pracownika – w ocenie Instytutu – była zbyt wysoka. Zmiany technologiczne pozwalają obecnie na przemieszczanie tego typu ładunków za pomocą urządzeń mechanicznych.

- 9) zmianę brzmienia § 33 omawianego rozporządzenia, w związku ze zmianą przepisów art. 176 Kodeksu pracy i przepisów wykonawczych

Dla większej przejrzystości i czytelności projektowanych przepisów – w § 15 i w § 21 ust. 1 dopuszczalne normy umieszczono w tabelach.

Projekt rozporządzenia nie zawiera przepisów przejściowych z uwagi na fakt, że w odniesieniu do zmian wprowadzonych projektem nie istnieją przeszkody materialne lub formalne uniemożliwiające stosowanie nowych przepisów począwszy od dnia ich wejścia w życie. Partnerzy społeczni, w procesie konsultacji i opiniowania, również nie zgłosili potrzeby umieszczenia w projekcie takich przepisów

Projekt nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji lub uzgodnienia.

Projektowane rozporządzenie jest zgodne z prawem Unii Europejskiej.

Przedmiot projektowanej regulacji nie podlega procedurze notyfikacji określonej w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu

funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia został umieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Projektowane rozporządzenie zostało udostępnione w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji, w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny, zgodnie z treścią § 52 ust. 1 uchwały Nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. - Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2016 r. poz. 1006).

Przewiduje się wejście w życie projektowanego rozporządzenia z dniem 1 maja 2017 r. Konieczne jest, aby termin ten był tożsamy z dniem wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wykazu prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet w ciąży i kobiet karmiących dziecko piersią. W akcie zmieniającym art. 176 Kodeksu pracy, zawierający upoważnienie do wydania ww. rozporządzenia w sprawie wykazu prac (...) przewidziano, że okres na wydanie rozporządzenia wykonawczego wynosi dziewięć miesięcy od dnia wejścia w życie tego aktu, czyli od 3 sierpnia 2016 r.